

A ZSIDÓSÁG ÉS A KISEBBSÉGI MAGYARSÁG

A zsidóság története a szétszóródás után azt igazolja, hogy gazdasági szerepénél fogva mindig a gazdanép felé közeledik s ha megvannak rá a feltételek, hozzája hasonul, hol kisebb, hol nagyobb mértékben.

A magyarság kisebbségi helyzetében megszűnt gazdanép lenni s ez döntötte el a zsidóság viszonyát is a kisebbségi magyarsághoz. Voltak helyek és voltak esetek, ahol a zsidóságnak az asszimilációja a magyarsághoz a legteljesebben végbement a háború előtt. A legurbánusabb felvidéki városokban éltek ilyen elemek. Ezek a zsidó asszimilánsok kialakult kapcsolataikat a magyarsággal akkor is megőrizték, amikor a kisebbség gazdasorból szolgasorba került. A nagy tömegek azonban még a kisebbségi élet legelején válságba kerültek és idegesen helyezkedni próbáltak a volt és az új gazdanép között Ungár Joób, a kassai, viszonylag legasszimiláltabb felvidéki zsidóság egyik képviselője így hitelesítette a népcsoport ingadozását és keresését a magyarság és a hódítók között:

„Viaskodásra kerekedett a szlovákiai zsidóság lelkében egyoldalról a magyarság iránt hol szívesebb, hol kevésbé szíves, de mindenkor elviselhető és emberi vendéglátásért érzett hála, a magyar kultúra és a magyar nyelv beidegzett szeretete, az iskola által belénevelt és immár vérévé és húsává vált nemzeti érzés, — más oldalról az adott tények teremtette szükségérzés, hogy továbbra is élnie kell azon a területen, ahol életfeltételeit már verejtékes küszködéssel úgy-ahogy megalapozta s itt akar élni, alkalmazkodnia kell az új impérium feltételeihez és követeléseireihez.”

De hisz a magyarság is alkalmazkodni akart, mert nem akart belepusztulni a kisebbségi élet elveszejtő mélységeibe. A zsidóság „szükségérzete” és „alkalmazkodása” tehát nem lehet ok a magyarságtól való elszakadásra, mert hisz a magyarság is alkalmazkodott az új feltételekhez! *Az alkalmazkodás maga nem, csak annak mértéke volt az idegesítő elválasztó körülmény!*

A kisebbségi évek során a zsidóság nagy tömegei kapcsolatukat a magyarsággal visszafejlesztették és az új gazdanép felé közeledtek. A magyar iskolák helyett a zsidó fiatalság a többségi iskolákat kereste fel. A háború előtt a Felvidéken a zsidóság volt a legagilisabb eleme a magyarosodásnak. A háború után éppoly lelkesen segíti a csehesítést és a szlovákosítást. Kárpátalja falvaiban a csendőrök és a fináncok gyermekei mellett a zsidók gyermekei járnak a cseh iskolákba. Sok helyen maga a zsidóság kéri érdekből, kiszolgáltatottságból vagy oppor-tunizmusból a szláv iskolák létesítését. Érsek-újjvárott a magyar zsidó neológ felekezeti iskola

egyik napról a másikra tanítóstól és tanulóstól szlovákká alakult át. A kisebbségi élet elején a zsidó fiatalság még magyar középiskolákat végez félig vagy egészen, de az egyetemeken már mint cseh és szlovák hazafiak jelennek meg. Ez a helyzet pontosan tükröződik a statisztika adataiban is. A csehszlovák statisztikai hivatal, illetőleg a két csehszlovák népszámlálás adatai szerint a köztársaságban élő zsidóság nemzetiségi fejlődése a következő volt:

Nemzetiség	1921-ben	1930-ban
Csehszlovák	21,7%	36,3 %
Német.....	14,5%	30,34%
Magyar	8,6%	2,07%
Zsidó	53,5%	31,29%

A csehszlovák nemzetiségű zsidók száma olyan emelkedést mutat, hogy ezt lehetetlen természetes szaporulatukkal megmagyarázni. Ugyanilyen a német nemzetiségű zsidók számának a növekedése is. Nemzetiségi területen, hogy a volt gazdanéptől, például a magyarságtól való elfordulás ne legyen olyan kiáltóan szembeötlő, a zsidóság német nemzetiségűnek vallja magát. Sok kellemetlen tapasztalatot őrzök személyes emlékeimben is erre vonatkozólag. Volt nem egy zsidó osztálytársam, aki velem együtt végezte az egyik felvidéki kisebbségi magyar középiskolát. Az egyetemen a nacionalék kitöltésénél kitartóan szlovákoknak vallották magukat, hogy meneküljenek azoktól a követelményektől, amelyekkel a magyar nemzetiség bevallása járt a cseh főiskolákon. A katonaságnál ugyanakkor abba a kellemetlen helyzetbe kerültek, hogy nyíltan kellett megvallaniok nemzetiségi hovatartozásukat. A

tiszti iskolában többször állítottak össze például nemzetiségi statisztikákat az önkéntesek bevallása alapján. Említett osztálytársaim közül többen három statisztikai felvételnél három nemzetiséget vallottak be. Először zsidók voltak, tehát zsidó nemzetiségű izraeliták. A második bevallásnál németeknek mondták magukat, a harmadik statisztikai felvételnél már szlovákok voltak. Bizonytalanul ingadoztak a csoportok között s állásfoglalásukat az a szempont határozta meg, hogyan biztosíthatják egyéni érdekeiket és érvényesülésüket. (A visszacsatolás után ismét magyarok.)

A statisztika kimutatása szerint a magyar zsidók száma óriási csökkenést mutat. De csökkent a zsidó nemzetiséget bevalló izraeliták száma is. A cseh-szlovák kormányzat lehetővé tette, hogy a zsidók külön nemzetiséggé nyilvánítsák magukat. A hódítók ezzel arra törekedtek, hogy a kisebbségek számából kivonják a zsidókat s ezáltal gyengítsék a nemzetiségek és kisebbségek számbeli súlyát. Maguk a zsidók örömmel vették ezt a lehetőséget. A köztársaság első éveiben még asszimilált elemek is zsidó nemzetiségűeknek vallották magukat és a cionizmusban, ebben a zsidó nacionalizmusban kerestek menedéket. Amint azonban az évek további során kényszerré vagy érdeké válik az új gazdanéphez való közeledés, a zsidó nemzetiségűek már a többségi néphez csatlakoznak. Ezidőre már megszerezték a szláv nyelvtudást is, a szláv nemzetiségi jelleg fő és döntő bizonyítékát, a csatlakozásnak tehát már nem volt nagyobb akadálya.

1928-ban a zsidóság a következőképpen oszlott meg vallása és nemzetisége szerint:

Országrészek	Az izraeliták száma	A zsidó nemzetiségűek száma
Csehország	79,777	11,251
Morvaország és Szilézia	45,306	19,016
Szlovákia	135,914	70,929
Kárpátalja	93,344	80,059
Összesen	254,341	180,855

A huszas évek végén tehát összesen 254.341 zsidó élt a csehszlovák köztársaságban. Ebből 180.855 zsidó nemzetiségűnek vallotta is magát. Az adatokból látható, hogy a zsidóság főleg nemzeti-ségi helyeken vallja be zsidó nemzetiségét. A zsidó nemzetiségű tömegek nyugaton, a cseh tartományokban a legkisebbek. Mit jelent ez? Nem jelenthet kevesebbet, mint azt, hogy a kormánynak itt nem állott érdekében, hogy nemzetiséggé minősítse és kényszerítse a zsidóságot, mert ezzel a csehek szám-beli súlyát gyengítette volna. Szlovákiában és Kárpátalján viszont az volt az állam érdeke, hogy a zsidók nemzetiségnek tartsák magukat. Az egyes országrészekben a következő volt a zsidó nemzetiségűek és a zsidó vallásúak arányszáma:

	A zsidó nemzetiségűek	A zsidó vallásúak
Csehország	14%	86%
Morvaország és Szilézia	41%	59%
Szlovákiában ...	55%	45%
Kárpátalján	86%	14%

A magyar zsidóság száma a kimutatások szerint 10 év alatt 8,6%-ról 2,07%-ra esett. 1921-ben a magyar zsidók száma még 21.893 volt a Felvidéken. Tíz évvel később már csak 5264. Ezt a számot a

zsidók országos számából és a kimutatott százalékokból határoztuk meg. *A magyar zsidók száma 76%-kal csökkent tíz esztendő alatt!*

Azt mondhatná valaki, hogy a nemzetiségi jelleg nemcsak szubjektív, hanem objektív tény is. Nemcsak azáltal határozható meg, hogy valaki milyen nemzetiséghez tartozónak tartja magát, hanem a nemzetiség kultúrköréhez tartozás objektív jegyei által is, vagyis a nyelvvel, a társadalmi helyzettel és a nemzetiségi közösséghez tartozás érzelmi szálaival. Ebből az következne, hogy a Felvidéken a cseh megszállás alatt valójában sokkal több magyar zsidó élt, mint amennyit a statisztika kimutatott. Ez igaz is, mivel a magyar kultúrkörből nem lehetett még nem teljesen asszimilált zsidóknak sem kiszakadni tíz esztendő alatt. A statisztika kimutatásait tehát nem úgy kell felfognunk, mint végeredményeket. A statisztika másról tudósít bennünket, *azt mutatja meg, mégpedig teljes mértékében, hogy miképpen fejlődött a felvidéki zsidóságban a magyarságtól elszakadás szándéka vagy kényszere vagy pedig a magyarsághoz tartozás megtagadása.*

Olyan volt ez a helyzet, hogy természetes fejlődéssel nem lehetett megmagyarázni. A statisztikából feltétlenül kiütközik a jelenségek konjunkturális jellege. A polgáriasodás a kisebbségi helyzetben már nem történt a magyarságért, legalább is nem abban a mértékben, mint a háború előtt. A kisebbségi magyarságot a polgáriságban behozták és megelőzték az új gazdanépek. A zsidóság mindig a legpolgáribb nemzet felé közeledett minden környezetben. A kisebbségi helyzetben tehát a zsidóság elfordulása a magyarságtól azt is mutatja, hogy meg-

fogytak lehetőségeink a polgárosulásban és elveszítettük hatásunkat és vonzóerőnket a velünk együtt élő népekre.

S ami ezentúl van, az már a magyarság belső ügye. A mi saját dolgunk. Tagadhatatlanul nagy erővesztés ért bennünket urbanitásunkban a zsidóság kiválásával. Ezt, ha szeretnők se tagadhatjuk. Ez az erővesztés a városokban volt a legnagyobb és azáltal is fokozódott, hogy ugyanakkor a magyar középosztály tömegei is elhagyták a kisebbségi helyzetet és expatriáltak. E két ok hatása alatt oda jutottunk, hogy városainknak csak kívülről volt polgári képe, de belül, a városok mindennapi életében alkatrészeire esett széjjel az egykor egységes és egységében szépen fejlődő magyar polgári élet. Van ebben valami mélyebb történelmi visszásság is a magyarság szempontjából s a kisebbségi sors krónikása nem állhatja meg, hogy el ne gondolkozzék ezen. A magyarság, mint agrárius jellegű nép nem kis erőfeszítés árán hozta létre fáradtságával és munkájával azokat a feltételeket, amelyeken a polgáriság felépülhetett. De létrehoztuk mégis polgári formáinkat és mi is oda állhatunk Európa mellé. Buzgalommal tettük ezt és sokáig magánügyünknek tekintettük azt, hogy a feudális csökevények a gátlói, a zsidóság pedig a birtokosa kifejlődött polgári formáinknak. Az volt a magyar remény, hogy a demokratikus magyar létforma majd csak kialakul és egységében összefoglalja a polgári haladás szétütő elemeit. A világháború után a magyarság nagy tömegei kerültek kisebbségi helyzetbe, ahol a nemzeti megmaradás egyenes arányban állt a kisebbségek polgári kultúráltságával. Csak így biztosíthatták megmara-

dásukat. Ebből a szempontból a zsidóság kiválása olyan veszteség volt, amelynek jelentőségét alig lehet kifejezni. Értsük meg: *idegeinkből, verejtékünk-ből, munkásaink értéktöbbletéből, parasztjaink bank-jobbágyságából és még az Isten tudja miből felnevelt polgári réteg hagyta el a zsidósággal a kisebbségi helyzetet akkor, amikor a kisebbségi életkeretekben való benmaradása megtartó erejű kisebbségi ügy lett volna.* Olyan volt ez, mint amikor egy hadsereg fontos fegyverneme átpártol az ellenfélhez. Ez magyarázza meg azt is, hogy olyan nehezen lehetett létrehozni, vagy egyáltalán nem lehetett felépíteni a kisebbségi magyarság gazdasági érdekvédelmének szerveit. A magyar kisebbség közelebb került ahhoz a társadalmi helyzethez, ahol agrárius szegény-jellege domborodott ki. Elveszték a polgári színek. Valamiféle visszafeudalizálódás következett be. A falu uralma a város helyett. Városaink „Pest-szabású” vegei kiestek életünk-ből. Elszegényedtünk és agrárius lassúság lett úrrá rajtunk a polgári Európa közepén. Szétesett kialakulófélben lévő demokratikus életformánk, a sodrás megapadt fejlődésünkben. Úzó és ösztökélő izgalmaink fogyatkoztak meg és a fejlődésre való bátorságunk csappant meg egy keveset.

Természetes, hogy ezekután megszületett az a szándék is, amely e roppant történelmi tapasztalat után az öncélú magyar polgáriság kialakítását látta céljának és feladatának s nem lehetne állítani, hogy talán egészen jótalanul.